

to nikoho nezajímá...“ Kozelka traktuje v první povídce konec sice s patrnou „citovou investicí“, avšak za pomoci tradičních propriet růžové knihovny (okvětní lístky sypané na vychladlé lůžko, na němž ležela ONA, než mu ji vzal krutý svět) čtenáři nevědní zážitek věru nepřipraví.

Navíc, známý princip čechovovské pušky (jež, pokud se objeví v prvním dějství dramatu, bude ve třetím jednání zákonitě střílet), je v tomto textu uplatněn již od samého počátku četnými aluzemi na skupinu Baader – Meinhofová (včetně dedikace) i stejně frekventovanými paralelismy mezi totožnou prohnitostí Západu a Východu, resp. podzemím a establishmentem obou bloků. Jistě tedy neprozradím pointu, když si povzdechnu, že je čtenář na tragické vyústění, a to nikoli ledajaké, ale vykazující očekávanou podobu a spjaté s konkrétní postavou, připravován od začátku, opakovaně a důkladně. A aby opravdu nic neopenechal náhodě, ještě autor pro jistotu na poslední stránce smrt této postavy zcela zbytečně explikuje, kdyby snad nebylo někomu jasné, že zemřela právě tato a žádná jiná...

V druhé próze, byť se v mnohém liší, lze vysledovat jiné, avšak neméně typické znaky Kozelkova autorského výrazu: parodované, nemilosrdně zkarikované postavy, jejichž skutečné, tak či onak zprofanované předobrazy je zbytečné v textu jakkoli šifrovat; daleko lepší je totiž vylepšit nesčíslněkrát nastavenou mediální bramboračku notnými dávkami mystifikace na hutný muchomůrkový vývar. Hravý, sarkastický a perziflující ráz umejšuje autorovi do poslední kapky využít sebemenší příležitost, vysmát se veškerým stereotypním představám, mediálními konstantám a zapouzdřeným konotacím; to s sebou však nese riziko prvoplánové doslovnosti, kterému se Kozelka stejně jako v některých předchozích knihách nedokáže (či nechce) vyhnout; ne jeden špílec pak působí poněkud lacině (vilný Kuběna mlsně slintající nad Petrem Niklem, Kikina Klaus apod.).

Zároveň se těžko zbavit dojmu, že minimálně v ústřední linii prorocství, pronášených hlavní postavou Bondym, využívá Kozelka těchto promluv k až pamfletickému vyjádření vlastního hodnocení dnešní reality. Proč ne. Avšak, teze o zkurveném umění, lidech a době, které obsahují nejednu pronikavou myšlenku či brilantní analytickou zkratku a u nichž se člověk často rozesměje, se ve výsledku opět kumulují v nekonečných variantách až k naprostému zahlcení vnímatele. Konečné rozmělnění způsobuje, že vedlejší postavy, resp. linie, příp. paralely jsou kvůli těmto neustálým variacím nakonec často vtipnější a přesvědčivější a dokážou osvěžit a dynamizovat výpověď i přes svůj efemérní ráz.

Lze-li v souvislosti s autorem, který je ze své podstaty věčným anarchistou a programovým loserem, resp. s jeho tvorbou, hovořit o ambicích, můžeme druhý text označit za ambicióznější než první. Jistě, tváří se to jako pouhá, byť sofistovaná legrace, ale – nemohu si pomoci – místý jako by z textu dýchla na čtenáře snaha vytvořit určitou závažnější, trvalejší výpověď, jakousi všeobecnou deklaraci. Něco jako – když to hodně přeženu – pokus o další „Obrození“ á la Magor 1975. Věčná škoda. Kdyby to bylo mnohem kratší, koncentrovanější a autor se vyvaroval onoho silně devalvujícího rozmělnění, jistě bych nebyl jediný, komu próza na mnoha místech mluví z duše...

Citelně zkrácenému, avšak mnohem hutnějšímu textu by poté slušela spíše časopisecká než knižní publikace; právě taková platforma se jeví jako optimální pro zdůraznění obou složek dvojjediného textu, tedy sui generis pamfletu, který je zároveň docela čtivou kratší prózou. Domnívám se, že ideální by mohl být jeden literární obytideník. Jak zpívá Jan Vodňanský ve známé písničce o pejskovi a pastelce, jedinci je časem na světě smutno a ve dvou se to lépe táhne. Myslím, že pro umělecké revolucionáře to platí také. Alespoň by tak pominulo nebezpečí, že bude Jakub Vaníček na barikádách Tvaru smutný a na všechno sám...

Pavel Knot: PROČ BY SE NĚKDO POKOUŠEL SVOLAT SCHŮZKU PŘÁVĚ V LOMU?

Slavomír Kudláček:

Schůzka v lomu (Host, 2009)

Proč by se někdo pokoušel svolat schůzku právě v lomu? Není to na cestě do města ani z něj, snad někde na půl cesty do vlastní krajiny duše. Po předchozí sbírce *Svět, který nebyl (2008)*, již Kudláček zasáhl literární scénu, vychází nová kniha s novými tématy, ale stejnou hloubkou a výrazovou dokonalostí. V ranějších sbírkách, např. v *Baladě o Lovětínské rokli (1997)* překvapil svébytným pojetím slova, jeho významu pro paměť a prostředku předání výjimečnosti. V pozdější tvorbě rozvíjí intenzitu svého pojmenování a vydává se do minulosti. Setrvává však u každodenní skutečnosti, kterou magicky přetváří, jako například ve sbírce *Jiná jména (1999)*.

Kudláčkovo vidění je osobitým fenoménem samo o sobě. Pomocí zapisování výstižných, minimalistických a referenčně silných metafor Kudláček ve svých textech dochází k zapsání stavů, které daleko přesahují jeho imanentní bytí. Tyto minimální segmenty jsou vyjadřovány mnohdy nezvykle v prozaizované podobě, která je pro autora v poslední době typická. Hmotný svět, který ztrácí své fyzikální obrysy, je pro Kudláčka kosmem a také materiálem, který přehodnocuje v textu. Vytvářené soudržné obrazy nejsou pouhým obrazem reality. Jsou tvůrčím způsobem přetaveny a svět textu je modelován podle čtenářsky silně pocítilného pořádku, kterému autor text podrobuje. Ovšem tento odstup není viditelný pouze v rovině sebereflexe, ale hlavně v rovině fokalizace. Kudláček na svět kolem sebe nahlíží jako divák, který stojí za oponou. Je si vědom toho, že její násilné stržení by bylo zločinem proti sobě, ale i ostatním subjektů jeho básnického světa. Pravděpodobně proto sám a pozorně vyhledává v oponě skulinky, kterými nahlíží realitu, která se děje za neproniknutelnou draperií: „ / (...) / *Doa dny se probouzeli / duchové koček, holubů a slepic / ukrytí ve ozduchu zahrady. / Jinak tam nikdo nebyl. / Všechno se vlastně stalo / nějak dříve.*“ (str. 16) Zde si můžeme všimnout hned několika obrazných pozoruhodností. Kudláček pokorně nahlíží a nechává na základě svého umírněného sepejití s profánní skutečností vyvstávat děje dávnou minulé, které sublimují v Kudláčkově poetickém „nyní“. Není to jediný příklad básně, kdy pravděpodobně podmanivost okamžiku byla spouštěcím mechanismem pro autorův záznam těch obyčejných

– někdy pouze fragmentárních skutečností. Autorovo nahlížení skutečnosti se v některých textech stává i tématem, zvláště, dochází-li k autorovu zklamání skutečností: „*Nacházet prázdno / kde očera / nebylo nic.*“ (str. 14) Tady se dostává lyrický subjekt básně do rozporu, kdy je doslova usurpován vlastním viděním: „*Kamna žhnou viděním / holých stěn, za oknem / andělská mrzne stráž.*“ (str. 13) V básních jako by se často stával trpětelem právě vnímající subjekt, ať už básnický nebo jiná entita, která v autorově básnickém kosmu pobývá.

V obsáhlém prostoru Kudláčkových básní neobjevujeme pouze entity, které se přelévají v čase a jsou sublimovány a utvářeny někde za textem, ale také obecné principy, které nám mohou nebo nemusí pomoci sjednotit text do chápatelných obrazců z jinak efemérního plynutí. Takovým principem je kruh. Kruh je kruhem sám o sobě, přírodním prapřincípem a úzce souvisí s živly a časem tak, jak je ve sbírce Kudláček zpodobňuje: „*čas osahávání dnů / a čas se vrátit / ale už nebyl dům / jen kruh.*“ (str. 38) – nejmotněji se ovšem projevuje až ve třetí části sbírky pojmenované *Stříbrný kruh*. Zde je kruh zřejmou paralelou hmotného světa a v nejedné básni se stává prostředkem apelu po paměti: „*Skleněné rybičky v otevřeném okně / se točí kolem zavěšené osy / (...) / Skleněné rybičky z Třeboně / vzpomínka průhledná / oysoko do nebe. / Co ale bude s těmi / kteří zapomněli? / Co bude jednou ?“* (str. 60). Téma paměti je Kudláčkovi velmi blízké, což ve své tvorbě stvrzuje již v delším časovém horizontu.

Oddálení lyrického subjektu od textu i sebe samého dává možnost reflektovat ubíhající čas. Písek v Kudláčkových hodinách se rozhodně nesype bez příčiny, protože jeho stanoviště je vždy vzdáleno dějišti básně. Podobně může na situaci shora – či z dálky – nahlížet člověk poslouchající za dveřmi. Nutno připomenout, že Kudláčkovi chybí rozkoš z takového pozorování, bývá situací spíše zneklidněn. „*Černá bahnitá studna / je zapadaná listím a větve / nejasným časem a obrazy / domu, který tu nechápavě / hřál na souých prsou nekonečno / než se mu smeklo.*“ (str. 18) Prozření a nahlédnutí je vždy náhlé jako v této básni, náhlé jako smeknutí hada. Okamžiku básnického prozření stojí v protikladu nekonečno, které je kontinuální, ale může se mihnout jako had nebo snad jako vydra, která náleží efemérnímu času stejným způsobem: „*Včera uviděl vydra. / Komu to říct.*“ Vydra zmizí po způsobu všech okolních věcí, ne do minula, spíše do „ne-nyní“: „*položí na polštář / kde všechno viděné / mizí před očima.*“ (str. 24) Máme tak možnost, ač zprostředkovaně, nahlédnout na okamžiky iluminace, kdy všechny věci dostávají řád jako slova v Kudláčkově obraze. Na chvíli jsem zaváhal, když jsem se v doslovu Daniely Iwashity dočetl, že „*pro tu extázi i tíhu času stojí také blízko básní Josefa Hory*“ (str. 75), ale po přečtení sbírky musím říci, že lyrický subjekt Kudláčkovy poezie není provázen personou – „Časem, bratrem mého srdce“ – jako u Hory, ale, že Kudláčkovy pojetí času je dostatečně svébytné. Natolik, aby samostatně obstálo.

Pravděpodobně povolání památkáře, stejně jako životní zkušenost básníka, Kudláčkovi dovolilo nahlédnout do minulosti, ze které „vytahuje“ zaprášené obrazy, se kterými nakládá stejně jako s imanentní realitou: „*(...) a teď se vyhnu cestě ke smrti, a vidíš / ustoupím přímo / s kočkou na rameni, ledňáčkem v srdci /*

v duši s rybou / pestrou, lesklou mizící / náhonem zapomnění.“ (str. 69) Dochází často k mísení a prolínání obrazů, které se míjejí v čase, ale spojují se uvnitř lyrického subjektu.

Plnost Kudláčkovy básnického světa dotváří i zásadní nevtělená podstata přírody, a tou jsou živly. Zejména oheň a voda se ve sbírce objevují jako prapodstata a duchovní princip, jehož přítomnost vede k zasvěcení – „*Píl bych / ale srdce by mi změklo. / Nemohl bych se pak / dostat k těm dubům. / (...) / Lehce se stane, těžce odehraje / stoupá zvolna k těm dubům / nese oheň a vodu / píše o tom.*“ (str. 22) Přiblížení se této prapodstatě je zde pojato jako okamžik vzniku básnického obrazu a v dalších textech je v obdobném duchu variováno. Čtenáři je toto letmé mihnutí zprostředkováno takto: „*Možná se blíží / co uždycky toužil vidět.*“ (str. 23)

Kudláčkovy sbírky je dělena do tří oddílů, které spolu tematicky příliš nesouvisí. Téma je upozaděno spíše shodujícím se duchovním principem. Není zde totiž ústřední téma jako takové, ale jde spíše o způsob bytí a vidění, který se v různých oddílech projevuje odlišně. Výše uvedenému odpovídá i Kudláčkovy povznesení obsahu na pouhou reflexi obecného: „*Obsah / Spal jsem ve strouze / a byl šťastný / ale teď je to jedno. / Pracné ruce / se lehce dotýkají věcí / a jsi ve všem. / Ruka je teplá / jako voda z karmy / světy se mění.*“ Tato abdikace na strukturu opět stvrzuje náhlost a výjimečnost „uzření“.

První oddíl s názvem *Věci odnesené k lesům* ve velmi semknutém tvaru naplňuje název sbírky *Schůzka v lomu*: jsme zde unášeni po kraji mezi živly a staletími. Mihotavý záblesk může číhat uprostřed rokle a krajinných nálad, kdekoli, jen ho pokorně poodhalit. Ve druhém oddílu – *Kníže na dešti* – se již topos krajiny rozdvouje do dvou paralelních rovin. V úvodní básni dílu *Její krajina* je již krajina dvojitá a je příkře oddělena. Vzniká tak dualita krajiny – ženské a mužské. Kudláčkovy přirovnání se v tomto oddílu zkonkréťňuje, ale do jisté míry i ztrácí na bývalé poetičnosti. Básně jako *Modlitba hráče pokeru* s verši: „*My pomůžem si každý sám. / Bůh nemá páru co jsme zač.*“ (str. 51) nebo až klišovité obraty „*Žhnou kamna narvaná / posledním žárem století.*“ (str. 50) ve stejné básni štěpí jinak velmi soudržnou sbírku, jakou *Schůzka v lomu* je. Jsou to právě konkrétní vzpomínky na konkrétní čas, které rozbíjejí časový princip sbírky a porušují její naladění, které se vyznačuje jinak bezčasím – tedy možností lyrického subjektu zhmotnit čas i do jediného obrazu. Básně jako *Mlha v Čechách*, které jsou pouhým nostalgickým ohlédnutím za osmdesátými lety, do sbírky s tak promyšleným pojetím skutečně nezapadají. Příroda, její živelnost vtělená i latentní, uložená v paměti či jen tak se mihotající však poskytuje dostatečně soudržnou půdu pro Kudláčkovy verbální experimenty, ať už se vydal ve sbírce kamkoliv. Zjevuje nám totiž znovu a znovu ve svých textech mihotavé „ono“, které v poezii čtenář hledá, ale ne vždy „jej“ tam může najít; „ono“, které by mělo být sakrální nadstavbou každého chrámu poezie: „*A aby bylo znát / že je to někde tady / v dosahu našich nedělí / a v kruhu našich ztrát. Že jsme to jenom přehlédli.*“ (str. 68.)